

Tillsyn över kemiska produkter på stormarknader i Trelleborg

Mycket
giftig

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

	Sidan
SAMMANFATTNING	3
BAKGRUND	3
Definitioner	
LAGSTIFTNING	4
TILLSYNSMETODIK OCH GENOMFÖRANDE	7
RESULTAT	8
DISKUSSION OCH SLUTSATSER	8
UPPFÖLJNING AV PROJEKTET	9
REFERENSLISTA	9
Bilaga 1	Checklista stormarknad
Bilaga 2	Kemiska produkter under utredning angående brister i märkning eller barnskyddande förslutning

TILLSYN ÖVER KEMISKA PRODUKTER PÅ STORMARKNADER I TRELLEBORG i samarbete med Kemikalieinspektionen

SAMMANFATTNING

Miljöförvaltningen i Trelleborgs kommun har under perioden januari-mars 2006 deltagit i Kemikalieinspektionens samverkansprojekt angående tillsyn över kemiska produkter på stormarknader. Ca 70 kommuner i Sveriges deltar i projektet. Miljönämnden har enligt miljöbalken tillsynsansvar över bl.a kemikaliehantering och försäljning av kemiska produkter i detaljistledet. Under januari-mars 2006 inspekterades 5 stormarknader med avseende på bl.a märkningen av kemiska produkter och barnskyddande förslutningar. Information om produkter med bristfällig märkning mm översändes till Kemikalieinspektionen. Beslut angående brister i märkning av kemiska produkter och barnskyddande förslutningar översändes till verksamhetsutövarna. Under april-juni 2006 kommer tillverkare eller importörer av de bristfälliga produkterna att inspekteras av Kemikalieinspektionen.

BAKGRUND

Enligt 14 kap miljöbalken om kemiska produkter och biotekniska organismer samt förordningen om kemiska produkter och biotekniska organismer har Kemikalieinspektionen tillsyn över tillverkare och importörer. Miljönämnden har den lokala tillsynen över kemikaliehantering och försäljning av kemiska produkter i detaljistledet. Kemikalieinspektionen har berett Sveriges kommuner tillfälle att medverka i ett samverkansprojekt angående tillsyn över kemiska produkter på stormarknader.

Målet med projektet är att identifiera kemiska produkter med brister i märkning, bristande barnskyddande förslutningar, förvaring, brister i anmälan om tillstånd eller anmälan till produktregistret, samt att få tillverkaren, importören eller detaljisten att rätta till dessa brister. Identifieringen av bristande barnskyddande förslutningar kan också sägas vara ett led i arbetet med Förenta Nationernas Barnkonvention för barnens bästa.

Definitioner

Med *kemisk produkt* avses ett kemiskt ämne och beredningar av kemiska ämnen.

Med *hantering* av kemisk produkt eller bioteknisk organism avses en verksamhet eller åtgärd som utgörs av tillverkning, bearbetning, behandling, förpackning, förvaring, transport, användning, omhändertagande, destruktion, konvertering, saluförande, överlåtelse och därmed jämförliga förfaranden.

Klassificering innebär att en produkt placeras in i en eller flera *faroklasser* och att produkten tilldelas lämpliga *riskfraser*. Följande benämningar används för *faroklasserna*: Explosivt, oxiderande, extremt brandfarligt, mycket brandfarligt, brandfarligt, mycket giftig, giftig, hälsoskadlig, frätande, irriterande, allergiframkallande, cancerframkallande, mutagen, reproduktionstoxisk och miljöfarlig.

Riskfraserna har beteckning R och ett nummer, t.ex R65 (Farligt: kan ge lungskador vid förtäring)

I märkningen är det de allvarligaste farliga effekterna, som kommer till uttryck i form av *farosymbol* och *farobeteckning*.

Farosymbolerna som används är: Briserande bomb, oxiderandesymbol, flamma, dödsskalle, frätsymbol, andreakors eller miljöfarlighetsymbol. Farobeteckningarna stämmer i stort sett överens med faroklasserna (utom allergiframkallande som har farobeteckning hälsoskadlig eller irriterande med andreakors som symbol, samt cancerframkallande, mutagen och reproduktionstoxisk har ingen farobeteckning).

Det absolut vanligaste barnskyddet är korken som man samtidigt som man skruvar, trycker korken nedåt. Det är exempel på *återförslutbar barnskyddande förslutning*, dvs sådan som kan användas flera gånger. Engångsförpackningar behöver inte ha återförslutningsbart barnskydd. Dessa skall enbart vara svåröppnade vid första försöket och det skall framgå tydligt av t.ex märkningen att de bara skall användas en gång. Det är vanligt med en försegling runt plastkorken på sådana produkter. De standarder som finns är SS-EN ISO 8317.:2004 för återslutbara förpackningar och SS-EN 862 för icke återförslutbara.

LAGSTIFTNING

Miljöbalken är tillämplig på kemikaliehantering och kemiska produkter i detaljistledet, såväl 2 kap om allmänna hänsynsreglerna som 14 kap om kemiska produkter och biotekniska organismer.

Enligt 14 kap miljöbalken om kemiska produkter och biotekniska organismer samt förordningen om kemiska produkter och biotekniska organismer (SFS 1998:941) har Kemikalieinspektionen övergripande tillsynen över tillverkare och importörer. Miljönämnden har den lokala tillsynen över kemikaliehantering och försäljning av kemiska produkter i detaljistledet.

Enligt 8 § 14 kap miljöbalken samt 8 § förordningen skall den som tillverkar, till Sverige för in eller på marknaden släpper ut en kemisk produkt eller bioteknisk organism, genom *märkning* eller på annat sätt lämna uppgifter som behövs till skydd för människors hälsa eller miljön. Kemikalieinspektionen har utkommit med föreskrifter med EG-harmoniserad bindande klassificering och märkning (KIFS 2005:5 och 2005:7). Märkningen skall vara på svenska språket.

Enligt Kemikalieinspektionens föreskrifter om kemiska produkter och biotekniska organismer (KIFS 1998:8, sista ändring KIFS 2005:8), 3 kap, 3 §, skall vissa kemiska produkter vara försedda med *barnskyddande förslutning*, nämligen produkter märkta med farobeteckningen Mycket giftig, Giftig eller Frätande, produkter klassificerade i faroklassen hälsoskadlig med riskfras R65, farobeteckning hälsoskadlig och riskfrasen Farligt: kan ge lungskador vid förtäring, samt produkter som innehåller mer än 3 % metanol. Kemiska produkter som kräver barnskyddande förslutning får inte säljas utan dessa anordningar.

Figur 1. Barnskyddande förslutningar

Se 3 kap KIFS 1998:8 (senast ändring KIFS 2005:8).

Barnskyddande förslutningar skall finnas på produkter som erbjuds eller säljs till allmänheten och som:

- har farobeteckningen Mycket giftig, Giftig eller Frätande
- är Hälsoskadliga med R65 ”Farligt: kan ge lungskador vid förtäring” (gäller ej aerosoler eller förseglade sprayanordningar)
- innehåller ≥ 3 %metanol

Mycket giftig

Giftig

Frätande

Hälsoskadlig

Enligt samma föreskrift skall behållare som innehåller kemiska produkter, som erbjuds eller säljs till allmänheten vara försedd med *kännbar varningsmärkning* om produkterna är märkta med Extremt brandfarligt, Mycket brandfarligt, Mycket Giftig, Giftig, Frätande eller Hälsoskadlig. Den kända varningsmärkning skall uppfylla kraven i svensk standard SS-EN ISO 11 683, utgåva 1. Produkter som saknar detta får inte säljas.

Figur 2. Kännbar varningsmärkning

Se 3 kap KIFS 1998:8 (senast ändring KIFS 2005:8).

Kännbar varningsmärkning skall finnas på produkter som erbjuds eller säljs till allmänheten och som har farobeteckningen: Mycket giftig, Giftig, Frätande eller Hälsoskadlig

Mycket giftig

Giftig

Frätande

Hälsoskadlig

Tillstånd krävs för särskilt farliga kemiska produkter, som tillhör faroklasserna Mycket giftiga, Giftiga, Frätande med riskfrasen ”Starkt frätande”, enligt föreskriften 2005:8). Tillståndet söks hos Länsstyrelsen. Produkterna får endast säljas till yrkesmässiga användare, med vissa undantag, t.ex. natrium- och kaliumhydroxid får säljas till privata användare.

Figur 3. Tillstånd

Se 14 kap. 12 § miljöbalken, 2 och 14 §§ SFS 1998:941, 8 kap. KIFS 1998:8 (senaste ändring KIFS 2005:8).

De särskilt farliga kemiska produkter där tillstånd krävs tillhör faroklasserna: Mycket giftiga, Giftiga, Frätande - med riskfrasen R35 ”Starkt frätande”

Mycket giftig

Giftig

Frätande

Tillståndet söks hos Länsstyrelsen.

Figur 4. CMR – dödskallemärkta

Se 15§ i 10 kap KIFS 1998:8 (senaste ändring KIFS 2005:8) och bilaga 3 i KIFS 2005:7

Produkter som har cancerframkallande, mutagena eller reproduktionsstörande egenskaper i kategori 1 och 2 skall ha frasen ”endast för yrkesmässigt bruk” på märkningen. De riskfraser som är kopplade till dessa kategorier är:

R45 Kan ge cancer	R46 Kan ge ärftliga genetiska skador
R49 Kan ge cancer vid inandning	R60 Kan ge nedsatt fortplantningsförmåga
R61 Kan ge fosterskador	

Figur 5. Förvaring

Se 5-7 §§ i 3 kap KIFS 1998:8 (senast ändring KIFS 2005:8).

- Hälso- eller miljöfarliga kemiska produkter skall förvaras så att hälso- och miljörisker förebyggs.
- Hälsofarliga kemiska produkter skall förvaras så att de är svåråtkomliga för små barn och väl avskilda från produkter som är avsedda att förtäras.
- Kemiska produkter som omfattas av tillståndskrav (se tidigare avsnitt) skall förvaras på ett sådant sätt att obehöriga inte kan komma åt dem.

Miljösanktionsavgift skall betalas av näringsidkare som erbjuder eller säljer kemiska produkter i behållare som saknar föreskriven barnskyddande förslutning, eller som erbjuder eller säljer kemiska produkter i behållare som saknar föreskriven kännbar varningsmärkning, enligt förordningen om miljösanktionsavgifter (SFS 1998:950).

TILLSYNSMETODIK OCH GENOMFÖRANDE

Miljöförvaltningen har använt sig av det arbetsmaterial som Kemikalieinspektionen har tillhandahållit. Under december 2005 sändes ett informationsbrev angående tillsyn över kemiska produkter stormarknader i Trelleborg. Kemikalieinspektionens broschyr ”Kemiska produkter i butiker – märkning och ansvar” bifogades. De 5 stormarknader som valdes ut till projektet var: Optimera, AG:s, Spectrum Färghuset, Maxi Ica Stormarknad och Lidl.

Kemikalieinspektionen har tillhandahållit en ”Tillsynshandledning för projektet Stormarknad 2006”, vilken uppger de moment som är obligatoriska respektive frivilliga att kontrollera vid inspektionerna. Obligatoriska moment var: Märkning av faroklassificerade produkter (svensk märkning), Barnskyddande förslutningar, samt Kännbar varningsmärkning. Frivilliga moment var kontroll av tillstånd, förvaring, dödsskallemärkta CMR-produkter (Cancerframkallande, Mutagena respektive Reproduktionsstörande) samt kontroll av anmälan av import till produktregistret. Tillsyn över bekämpningsmedel ingick inte i projektet.

Vid inspektionsbesöken användes projektets checklista- stormarknad, vilken uppger samma moment som tillsynshandledningen. (Bilaga 1)

Kemiska produkter som kräver barnskyddande förslutning får inte säljas utan dessa anordningar. Vid tillsynen provskruvar man helt enkelt korken utan att trycka, för att se om förslutningen fungerar. Får man upp korken fungerar inte förslutningen.

Miljöförvaltningen utförde på samtliga fem stormarknader kontroll över de obligatoriska delarna, medan kontroll av förvaring dessutom utfördes på AG:s, och Optimera.

Checklistorna med beslut skickades därefter ut till stormarknaderna. I besluten förelades stormarknaderna att åtgärda bristerna på olika sätt.

Kemikalieinspektionen tillhandahöll en Excel-fil för att lista upp de kemiska produkter, som misstänktes vara belagda med brister i märkning mm. Listan återskickades per e-mail till Kemikalieinspektionen, varvid miljöförvaltningen diskuterade projektet med Kemikalieinspektionen, för att sortera ut de kemiska produkter, som misstänktes vara behäftade med bristande märkning etc. Kemikalieinspektionen kommer att granska produkterna och utöva tillsyn på de tillverkare och importörer, som tillhandahåller de bristfälliga produkterna. Kemikalieinspektionen kommer att sammanställa samtliga engagerade kommuners material under hösten 2006

RESULTAT

Vid inspektionerna på stormarknaderna kontrollerades 225 olika kemiska produkter med avseende på märkning, barnskyddande förslutningar mm. Av dessa 225 produkter bedömdes 24 produkter vara behäftade med brister av olika slag.

Miljöförvaltningen gjorde följande bedömning:

- 1 produkt saknade svensk märkning,
- 4 produkter saknade kännbar varningsmärkning,
- 1 produkt saknade barnskyddande förslutning, och
- 8 produkter hade dåligt påskruvade barnskyddande förslutningar,
- 4 produkter saknade miljöfarlighetssymbol N,
- 4 produkter saknade märkning andreskors Xi,
- 1 produkt hade vilseledande text och
- 1 produkt hade för gammal märkning ”Läs varningstexten”.

Miljöförvaltningen har tillsett att produkten som saknade svensk märkning togs bort från försäljning. Beträffande de dåligt påskruvade barnskyddande förslutningarna löste en stormarknad denna brist genom att påbörja en ny rutin vid upppackning enligt bifogad text: ”Alla förpackningar med barnsäkra korkar skall spännas och därefter kontrollera så att korkarna inte går upp för lätt. ”Övriga stormarknader rekommenderades till följande åtgärd i besluten med följande text: ”Miljöförvaltningen har kontaktat Kemikalieinspektionen, som följer upp tillverkaren. Butiken rekommenderas att kontrollera funktionen på korkarna med jämna mellanrum, samt att meddela leverantören om att korkarnas funktion brister.”

Angående förvaring av Kaustiksoda överenskoms med AG:s att burkarna placerades högt upp på hyllan utom räckhåll för barn. Optimera hade bestämt sig för att förvara 30 % saltsyra i eget skåp på lagret. Ingen av stormarknaderna hanterar eller har behövt söka tillstånd hos länsstyrelsen för hantering av mycket giftiga, giftiga eller starkt frätande kemiska produkter.

Kemikalieinspektionen kommer att utreda bristerna på de övriga produkterna. (Bilaga 2)

DISKUSSION OCH SLUTSATSER

Endast 1 produkt av 225 kontrollerade saknade svensk märkning. Det verkar som om tillverkare och importörer klarar den här delen av lagstiftningen väl. Då det gäller barnskyddande förslutningar och hur de skruvas på hos tillverkaren, verkar detta mer oroväckande. Det är viktigt att tillverkare och detaljister tillser att de barnskyddande förslutningarna verkligen fungerar och att förslutningarna verkligen är påskruvade i butiken när produkten når kunden. Detaljisterna bör infoga detta i sitt egenkontrollprogram.

UPPFÖLJNING AV PROJEKTET

Miljöförvaltningen kommer att under året följa upp de beslut som fattats och tillse att bristerna enligt besluten har åtgärdats. Kemikalieinspektionen kommer att ta kontakt under april till juni 2006 med tillverkare och importörer för att avhjälpa de brister, som framkommit under projektet. Kemikalieinspektionen kommer att sammanställa samtliga engagerade kommuners material under hösten 2006

REFERENSLISTA

1. Miljöbalken, 2, 14 kap
2. Kemikalieinspektionens författningssamling, KIFS 2005:5, 2005:7, 2005:8,
3. Kemikalieinspektionens ”Tillsynshandledning för projektet Stormarknad 2006”, version 1, 2 och 3.
4. Kemikalieinspektionens ”FAQ för projektet Stormarknad 2006”, version 1, 2, och 3.

MILJÖFÖRVALTNINGEN

Lilian Flygare Ivarsson
Miljöinspektör